

Stockholms
stad

**Att upptäcka, utreda
och förebygga
välfärdsbrott**
- handlingsplan 2022-2025

Stockholms stad

Handlingsplan
Dnr: 3.1.1-148/2021
Utgivare: Socialförvaltningen
Kontaktperson: Maja Bjarneby

Innehåll

Inledning	4
Viktiga utgångspunkter och centrala begrepp.....	4
Syfte och mål.....	5
Korruption och mutor.....	5
Otillbörlig och otillåten påverkan	6
Jäv och intressekonflikter	8
Socialtjänstens arbete	8
Anställning och rekrytering	8
Upphandling och avtal.....	10
Föreningsstöd.....	14
Underrättelseskyldighet.....	17
Individärenden	18
<i>Ekonomiskt bistånd .....</i>	<i>18</i>
<i>Personlig assistans .....</i>	<i>20</i>
Tillsyn och tillstånd	25
Samverkan	26
Avslutande reflektioner	28
Bilaga 1.....	29

Inledning

Välfärdsbrottslighet innebär ett angrepp mot samhällets gemensamma skyddsnet och det drabbar de individer som är i behov av samhällets insatser, som exempelvis barn, äldre, personer som har en funktionsnedsättning eller personer som har en sjukdom som gör att de är förhindrade att arbeta. Den som på felaktiga grunder tar emot stöd och hjälp från välfärdssystemet dränerar inte bara systemet på dess resurser utan undergräver dessutom samhällets förtroende för allas gemensamma skyddsnet.

Att Stockholm är en trygg, säker och välskött stad att bo, vistas och verka i är det övergripande målet för stadens samlade arbete kring brottsförebyggande, trygghet och säkerhet. Brottslighet och otrygghet hänger ofta ihop, och staden har en central roll i arbetet med att öka tryggheten för stockholmarna och minska brottsligheten i samhället. Detta anges i Stockholms stads trygghetsprogram¹.

Kommunfullmäktige har i budgeten för verksamhetsåret 2021 fastställt att systematiska välfärdsbrott ska motverkas. Uppdraget har kommunfullmäktige gett till stadsdelsnämnderna och till socialnämnden.

I denna handlingsplan lyfts exempel på Stockholms stads socialtjänsts pågående arbete med dessa frågor samt även förslag till hur stadsdelsförvaltningarnas och socialförvaltningens arbete kan utvecklas och systematiseras vad gäller att motverka välfärdsbrott.

Handlingsplanen föreslås gälla under fyra år och därefter bör arbetet vara implementerat i ordinarie strukturer och processer.

Viktiga utgångspunkter och centrala begrepp

Ett välfärdssamhälle bygger på en tanke om solidaritet där alla människor bidrar till och får ta del av välfärden. För att det ska bli möjligt försöker samhället omfördela de resurser och pengar som finns till förmån för de människor som har det sämst.

Välfärdsbrott avser brottslighet där syftet är att på olika sätt utnyttja systemen inom den gemensamma välfärden. Välfärdsbrott som handlar om att på olika sätt tillskansa sig pengar och bidrag från

---

¹ [Trygghetsprogram 2020-2023, beslutat av kommunfullmäktige 2021-04-12](#)

exempelvis kommunen, Försäkringskassan eller CSN är vanligt förekommande i Sverige. Totalt handlar det om miljardbelopp från den gemensamma välfärden som försvinner i felaktiga utbetalningar och andra kostnader. En sammantagen bedömning av den så kallade FUT-delegationen visade att cirka 4 procent av välfärdssystemens utbetalningar är felaktiga, vilket motsvarade cirka 18–20 miljarder kronor.²

I en lägesrapport utgiven av Polismyndigheten³ vittnar flertalet myndigheter om att omfattningen av brott riktade mot de utbetalande delarna av välfärdssystemen är fortsatt omfattande samt att de inte ser några tendenser till avmattning.

Syfte och mål

Den övergripande målsättningen för stadens socialtjänst vad gäller välfärdsbrottslighet är att förebygga, upptäcka och åtgärda brott och andra oegentligheter som sker inom kommunens välfärdssystem.

Det kan uppnås genom att utveckla och systematisera stadens socialtjänsts arbete med frågor som rör:

- rätt stöd, bistånd eller bidrag till rätt person, verksamhet, företag eller förening, samt genom
- förbättring av möjligheterna att upptäcka felaktigheter – såväl omedvetna som medvetna felaktigheter.

Denna handlingsplan syftar till att ge en samlad bild av välfärdsbrottslighet ur ett socialtjänstperspektiv, att belysa sårbarheter som kan möjliggöra eller underlätta välfärdsbrottslighet samt att presentera slutsatser och rekommendationer med åtgärdsförslag som syftar till att motverka välfärdsbrott.

Som utgångspunkt förklaras nedan ett antal centrala begrepp och företeelser som kan relateras till välfärdsbrottslighet.

Korruption och mutor

Brottsförebyggande rådet (Brå) definierar korruption som maktmissbruk där den som tar emot mutor och belöningar missbrukar sin makt och position, vilket är vad den som ger mutorna vill – att dessa mutor och belöningar ska påverka någon att missbruka sin makt och ställning⁴. Brå beskriver i sin rapport att

---

² [Rätt och riktigt – åtgärder mot felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, SOU 2008:74](#)

³ [Myndighetsgemensam lägesbild om organiserad brottslighet, Polismyndigheten, 2019](#)

⁴ [Den anmälda korruptionen i Sverige, Brottsförebyggande rådet, 2013](#)

den som är mottagare av mutor i regel är en person verksam inom statlig eller kommunal sektor, medan den som ger mutor huvudsakligen återfinns i den privata sektorn och bland privatpersoner. Mutor erbjuds i utbyte mot tjänster på lokal nivå. Det kan vara till exempel pengar, konferensresor, teknisk utrustning eller middagar. Personer med tillsyns- och kontrollfunktioner, som exempelvis tjänstemän som prövar utskänkningstillstånd eller som arbetar med upphandling, kan vara särskilt utsatta.

Lagregler om mutor och bestickning finns i brottsbalken. De omfattar alla arbetstagare, oavsett om de är anställda i offentlig eller privat sektor samt oberoende av befattning eller anställningsform.⁵

Korruption i form av mutor och belöningar är ett sätt att utöva otillåten påverkan. Den som ger mutor kan till exempel göra detta för att han eller hon vill att den som tar emot ska agera på ett visst sätt, förhålla sig passiv i en fråga eller lämna ut information som egentligen inte får lämnas ut.

Otillbörlig och otillåten påverkan

Otillbörlig påverkan kan ses som ett verktyg som kan användas för att nå ekonomisk vinning, inflytande och makt eller för att påverka en rättsprocess eller en beslutsfattare. Otillbörlig påverkan övergår till otillåten påverkan då den genomförs med metoder som i sig utgör brott, såsom hot eller ofredande.⁶

Vad som är otillbörlig eller otillåten påverkan avgörs av den tjänsteperson som blir utsatt. En händelse betecknas som otillåten påverkan om den drabbade uppfattar att syftet var att påverka tjänsteutövningen. Exempel på otillåten påverkan kan vara trakasserier, hot, våld eller skadegörelse mot personer eller mot egendom, med syftet att påverka tjänstepersonens yrkesutövning.

Inom socialtjänsten kan det handla om individer som utsätter medarbetare för en stor press genom mer eller mindre subtila hot om vad de tänker göra om de inte får sin vilja igenom. Det kan röra sig om att individen berättar att han eller hon vet var tjänstepersonen bor, vilken väg tjänstepersonen tar till arbetet eller var tjänstepersonens barn går i skola. Det kan även handla om hot om självskada eller erbjudanden om pengar eller annan belöning.

---

⁵ [Om mutor och jäv – en vägledning för offentligt anställda, Finansdepartementet och SKR, 2006](#)

⁶ [Att förebygga och hantera påverkansförsök – en handbok, Brottsförebyggande rådet, 2017](#)

Dessa handlingar och företeelser kan, förutom obehag hos den som blir utsatt, leda till en försämrad arbetsmiljö, rädsla, tystnadskultur och parallella samhällsstrukturer. När tilliten och förtroendet i samhället minskar blir det i förlängningen ett hot mot det demokratiska systemet.

Inom ramen för framtagandet av sin handbok har Brå intervjuat tjänstepersoner som framhållit hur viktigt det är med informationsinsatser som belyser och lyfter upp otillåten påverkan på agendan. När en tjänsteperson får insikt om att denna typ av påverkansförsök kan förekomma kan han eller hon mentalt förbereda sig på en sådan eventuell händelse. Med den förkunskapen kan tjänstepersonen lägga upp sina egna strategier för hur arbetsuppgifterna kan utföras i syfte att minska risken för eventuella påverkansförsök.

I den tidigare nämnda myndighetsgemensamma lägesrapport som Polismyndigheten ger ut vartannat år⁷ uppger de berörda myndigheterna att otillbörlig och otillåten påverkan i viss utsträckning idag börjar ta plats på nya arenor, framförallt på sociala medier. En öppenhet i den digitala världen leder till att tjänstepersoner blir nåbara även utanför kontorstid. Det kan till exempel handla om individer som söker upp och skriver till sin socialsekreterare på Facebook eller som genom en sökning på Google hittar det privata mobilnumret till sin socialsekreterare och skickar ett SMS.

Vidare anges i rapporten att Arbetsförmedlingen har uppmärksammat fall där individer som söker anställningsstöd är pådrivande när de önskar beslut från myndigheten, och det förekommer att dessa individer försöker påverka handläggaren till att fatta positiva beslut även när rätten till stöd inte föreligger.

Också Försäkringskassan framhåller att det finns en påverkansfaktor som innebär att en anställd avvaktar eller väljer att inte fatta ett negativt beslut på grund av rädsla för hot från mottagaren av beslutet. En anledning till detta kan tänkas vara att varje enskilt beslut måste skrivas under av, framföras och förklaras muntligen av tjänstepersonen. Tjänstepersonen får i dessa lägen inte vara anonym.

---

⁷ [Myndighetsgemensam lägesbild om organiserad brottslighet. Polismyndigheten, 2019](#)

Jäv och intressekonflikter

I förvaltningslagen och kommunallagen återfinns reglerna om jäv för offentligt anställda. Reglerna talar om när anställda ska anses ha ett sådant intresse i ett ärende att opartiskheten kan ifrågasättas. Om en tjänsteperson är jävig får denne inte delta i handläggningen av ärendet. Om en anställd som är jävig deltar i handläggningen kan beslutet överklagas på grund av jävet.

Tydliga fall av jäv kan till exempel vara om tjänstepersonen själv eller en närstående till tjänstepersonen är sökande i ärendet, eller om ärendets utgång kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för tjänstepersonen själv eller en närstående till tjänstepersonen, eller när ett ärende överklagats eller av annat skäl ska avgöras i en högre instans och tjänstepersonen tidigare har deltagit i handläggning i den lägre instansen.

En anställd kan även vara jävig om det finns särskilda omständigheter som skulle kunna göra det svårt för honom eller henne att vara opartisk, till exempel om den anställda är vän eller ovän med någon som är part i ärendet, om den anställda är ekonomiskt beroende av en part i ärendet, eller om den anställda är engagerad i saken på ett sådant sätt att misstanke lätt kan uppstå kring möjligheterna att göra en opartisk bedömning.

Vid kännedom om en omständighet som kan antas utgöra jäv mot en själv eller om det finns funderingar på om jäv föreligger ska man som anställd självmant meddela detta till sin chef.

Socialtjänstens arbete

I förevarande avsnitt beskrivs några delar av socialtjänstens arbete inom stadsdelsförvaltningarna och socialförvaltningen som på olika sätt kan påverkas av välfärdsbrottslighet. Under respektive rubrik identifieras utvecklingsområden och förslag lämnas på aktiviteter som kan vara aktuella att arbeta vidare med under perioden för handlingsplanen.

Anställning och rekrytering

När en arbetsgivare anställer en medarbetare innebär detta alltid ett åtagande ur ett ekonomiskt, socialt och rättsligt perspektiv. När det gäller kommunal verksamhet kan en felaktig rekrytering därtill innebära en förtroendeförlust från medborgarna. Medarbetare i Stockholms stad arbetar ytterst på uppdrag av stockholmarna och arbetet finansieras med skatter och avgifter. Arbetet utgår ifrån

stockholmarnas behov och gemensamma resurser ska alltid användas på ett korrekt och effektivt sätt.⁸

Det är därför av stort vikt att de chefer som ansvarar för rekrytering är noga förberedda samt väl insatta i de regelverk som aktualiseras vid en anställning. I staden finns information att tillgå på intranätet och utbildningar erbjuds regelbundet. Det finns därtill även möjlighet att få rekryteringsstöd via stadens serviceförvaltning med syfte att kvalitetssäkra och erbjuda en enhetlig rekryteringsprocess.

I staden finns regler för inom vilka verksamheter man har rätt att som arbetsgivare genomföra bakgrundskontroller och begära utdrag från belastningsregistret. Dessa kontroller ska genomföras vid rekrytering av medarbetare som ska anställas till verksamheter som möter barn och verksamheter som vänder sig till LSS-insatser för barn med funktionsnedsättning.

Medarbetare och chefer behöver ständigt vara uppmärksamma på frågor om korrupktion, mutor och jäv. För att möjliggöra en dialog kring dessa frågor behövs ett öppet klimat inom verksamheterna och det behövs tydliga regler som medarbetarna känner till. Som anställd tänker man inte alltid på att erbjudanden och förmåner som man får från de personer som man möter i tjänsten kan vara olagliga eller olämpliga.⁹

Institutet mot mutor (IMM) har fastställt den så kallade Näringslivskoden (kod om gåvor, belöningar och andra förmåner i näringslivet). Det är en vägledning som tillämpas i staden kring hur privata och offentliga företag kan förhålla sig till förmåner för att undvika att bryta mot mutlagstiftningen. Enligt Näringslivskoden är det alltid otillåtet med gåvor, belöningar eller andra förmåner till den som utövar myndighet eller beslutar om offentlig upphandling.

En annan aspekt av rekrytering och anställning som är viktig att belysa är risken att anställa en person med dold agenda. Det kan handla om personer som söker anställning i staden för att uppnå vinning, antingen för egen del eller för andra personer, som till exempel kriminella nätverk.

Utvecklingsområden och förslag på aktiviteter under perioden för handlingsplanen

Som nämndes ovan kan en arbetsgivare i vissa fall ha rätt att genomföra bakgrundskontroller och begära utdrag från

---

⁸ [Stockholms stads personalpolicy, beslutad av kommunfullmäktige 2019-12-16](#)

⁹ [Stockholms stads riktlinjer om mutor och representation, dnr 160-1416/2015](#)

belastningsregistret inför en anställning. Enligt de rutiner som finns idag avser detta verksamheter som möter barn samt verksamheter inom LSS för barn med funktionsnedsättning. Det kan finnas behov av att undersöka huruvida fler verksamheter kan inkluderas i den rutinen.

Inom staden är det viktigt att alla chefer som ansvarar för att anställa medarbetare upplever att de får det stöd som de behöver i rekryteringsprocessen. Det kan handla om utbildningstillfällen och även individuellt stöd.

Det är viktigt att stadens riktlinjer om jäv, mutor och representation är kända hos alla medarbetare. Förslagsvis kan dessa gås igenom minst en gång om året vid arbetsplatsträffar.

Upphandling och avtal

Upphandling och direktupphandling sker enligt lagen om offentlig upphandling (LOU)¹⁰. Samtliga nämnder i Stockholms stad betraktas som egna upphandlande myndigheter och ska ha egna interna riktlinjer för upphandling. Socialförvaltningen genomför och tecknar ramavtal avseende både stadsövergripande och förvaltningsspecifika upphandlingar. Ett stadsövergripande ramavtal kan samtliga stadsdelsförvaltningar avropa ifrån till skillnad från förvaltningsspecifika ramavtal där endast socialförvaltningen kan avropa ifrån.

Socialförvaltningen administrerar för närvarande cirka 850 avtal med olika leverantörer och hanterar cirka 20-30 upphandlingar. Samtliga avtal för socialförvaltningen samt för staden finns att hitta [här](#). Några av de stadsövergripande upphandlingarna som genomförs är insatser för barn och unga (till exempel HVB eller konsulentstödda jourhem), insatser för personer med missbruk i Stockholms stad och enskilda platser för vuxna inom socialpsykiatri. Därtill genomförs förvaltningsspecifika upphandlingar som avser städ-, hantverks- och cateringtjänster åt socialförvaltningens verksamheter.

Direktupphandling

Direktupphandlingar får genomföras om kontraktsvärdet understiger cirka 615 000 kronor vid köp av varor och tjänster samt cirka 2 100 000 kronor vid köp av välfärdstjänster.¹¹ Enligt lag

---

¹⁰ [Lag \(2016:1145\) om offentlig upphandling](#)

¹¹ [Tröskelvärden och direktupphandlingsgränser | Upphandlingsmyndigheten](#)

råder dokumentationsplikt av direktupphandlingar som överstiger 100 000 kronor.¹²

Socialförvaltningens interna riktlinjer för direktupphandling uppdaterades år 2021¹³. Av riktlinjerna framgår bland annat att inköp över 30 000 kronor alltid ska konkurrensutsättas genom att minst tre leverantörer tillfrågas. Vid inköp över 100 000 kronor ska istället en upphandling annonseras publikt och gå ut till hela marknaden för att tillvarata konkurrensen. Vidare har man tagit fram mallar för individuella avtal som kan användas om exempelvis stadsdelsförvaltningarna genomför direktupphandlingar inom socialtjänstens område.¹⁴

Processer kring upphandling

Lagen om valfrihetssystem (LOV)¹⁵ reglerar processen och hanteringen av ansökningar som kommer in i stadens valfrihetssystem. Socialförvaltningen och dess enhet för upphandling och föreningsstöd ansvarar för att fyra gånger per år pröva inkomna ansökningar och ansluta antagna leverantörer till valfrihetssystemen. Enheten har det övergripande ansvaret för stadens valfrihetssystem inom följande områden: daglig verksamhet, bostad med särskild service för barn eller ungdomar, bostad med särskild service för vuxna, korttidsvistelse, stödboende, boendestöd, sysselsättning, familjerådgivning, korttidstillsyn för skolungdomar över 12 år samt ledsagning och avlösning.

Upphandlingsprocessen omfattar behovs- och marknadsanalys, leverantörsdialoger, arbetsgruppsmöten, framtagande av upphandlingsdokument, annonsering av upphandling, utvärdering, tilldelning av kontrakt samt avtalsuppföljning under avtalstiden. Vid genomförandet av upphandlingar och direktupphandlingar ska upphandlande myndighet beakta principer om likabehandling, icke-diskriminering, öppenhet, proportionalitet och ömsesidigt erkännande. Det gäller även vid hanteringen av ansökningar som kommit in i valfrihetssystemen. Staden har en gemensam sida för inköp och upphandling med information om upphandlingsprocessen.¹⁶

---

¹² [Direktupphandling | Upphandlingsmyndigheten](#)

¹³ [Inköp på socialförvaltningen - Stockholms stads intranät](#)

¹⁴ [Avtal för socialtjänst och LSS-verksamhet - Start sida \(stockholm.se\)](#)

¹⁵ [Lag \(2008:962\) om valfrihetssystem](#)

¹⁶ [Inköp och upphandling, samt e-handel i Stockholm stad - Start sida](#)

Kontroll av leverantörer

Ett steg i upphandlingsprocessen är att kontrollera om de anbudsgivande leverantörerna ska eller får uteslutas från fortsatt deltagande. Enligt 13 kap. LOU ska särskilda kontroller av leverantörer som lämnat anbud i en upphandling genomföras. Dessa kontroller kan i särskilda fall leda till att en anbudsgivande leverantör utesluts från att delta i upphandlingen. En leverantör ska uteslutas om denne är dömd för vissa uppräknade brott, eller om denne inte har fullgjort sina skyldigheter vad gäller betalning av skatter eller socialförsäkringsavgifter. En leverantör får uteslutas om denne i övrigt gjort sig skyldig till missförhållanden i sin verksamhet.

I 7 kap. 1 § LOV finnas bestämmelser om när en leverantör kan uteslutas från att antas i valfrihetssystemet. Detta gäller exempelvis om leverantören är i konkurs, likvidation eller under tvångsförvaltning eller om leverantören är dömd för brott som avser yrkesutövningen eller har begått allvarliga fel i yrkesutövningen som den upphandlande myndigheten kan påvisa.

Vidare genomförs kontroller hos Skatteverket, Kronofogdemyndigheten och lämpligt kreditinstitut för de leverantörer som kommit med anbud. Kontrollerna avser registrering för F-skatt och betalning av arbetsgivaravgifter, kontroll av skatteskuld respektive kontroll av företagets kreditrating för att få en indikation på dess ekonomiska kapacitet. Vidare kan dessa kontroller visa om personer i företagsledningen har en historik av ekonomisk brottslighet eller har näringsförbud.

Utöver detta genomför även Inspektionen för vård och omsorg (IVO) kontroller av leverantörer i samband med ansökan om tillstånd samt under tiden leverantören innehar tillståndet. Deras kontroller omfattar bland annat utredning av lämpligheten hos företrädare för leverantören samt ekonomiska förutsättningar för att kunna genomföra insatsen.¹⁷ Många av de insatser som förvaltningen upphandlar inom socialtjänstens område är tillståndspliktiga och under tillsyn av IVO. Om det påvisas betydande brister kan en leverantörs tillstånd dras in och när det sker brukar IVO skicka ut information till berörda myndigheter.

---

¹⁷ [Mer om lämplighetsprövningen | IVO.se](#)

Om det upptäcks att en leverantör är dömd för brott, misskött sitt uppdrag eller är misstänkt eller dömd för oegentligheter ska socialförvaltningen agera i enlighet med framtagna rutiner. Om leverantören exempelvis har dömts för brott eller fått sitt tillstånd indraget ska denna leverantör uteslutas från att delta i upphandlingen. En uteslutning måste enligt 15 kap. LOU föregås av en utredning av upphandlande myndighet och leverantören behöver även ges möjlighet till självsanering, vilket innebär att leverantören ska få yttra sig om omständigheterna till en eventuell uteslutning innan upphandlande myndighet fattar beslut.

Om det framkommer att leverantören är dömd för brott, har misskött sitt uppdrag eller är misstänkt eller dömd för oegentligheter under avtalstiden kan förvaltningen efter utredning besluta om att säga upp eller häva avtalet med leverantören.

Om ett avrop gjorts från ett av förvaltningens stadsövergripande ramavtal, såsom insatser för barn och unga eller insatser för personer med missbruk, ska i första hand beställande nämnd ansvara för avtalsuppföljningen på individnivå samt kontrollera tillstånd hos IVO. Orsaken till det är att det är beställande nämnd som äger det specifika avropsavtalet samt att det råder sekretess mellan socialförvaltningen och beställande nämnd, som vanligtvis är en stadsdelsförvaltning.

Socialförvaltningen har tagit fram en klagomålsrutin där det framgår att stadsdelsförvaltningarna ska ta kontakt vid situationer där det finns misstankar om allvarliga felaktigheter. Klagomålet utreds och beslut fattas för hur ärendet ska handläggas vidare, om exempelvis en uppsägning eller hävning av avtalet är aktuellt.

Socialförvaltningen följer löpande upp leverantörer på central avtalsnivå, men är ofta förhindrade att följa upp på individnivå eftersom det ofta är en stadsdelsförvaltning som gjort ett avrop från socialförvaltningens avtal. På grund av sekretesskäl har inte socialförvaltningen insyn i individärendet.

Utvecklingsområden och förslag på aktiviteter under perioden för handlingsplanen

Inom Stockholms stad finns behov av samverkan, utbildning om utredning och hantering av olämpliga leverantörer samt centralt utarbetade processer och rutiner för att staden på bred front gemensamt ska kunna arbeta med att inte ingå avtal med oseriösa

leverantörer. Det finns idag ingen central informationskanal utan det är upp till varje nämnd att inom ramen för sina interna rutiner och processer utreda leverantören. Risken finns att informationen stannar där och på så vis får andra nämnder eller förvaltningar inte ta del av information som skulle kunna påverka deras pågående avtalsrelationer. En central rutin eller process som syftar till att informera om upptäckter av oseriösa leverantörer skulle kunna resultera i en effektivare och mer rättssäker hantering.

Samverkan behövs även med andra myndigheter utanför Stockholms stads organisation. Kontrollerna som staden kan genomföra är begränsade och ofta finns det sekretesshinder som endast annan myndighet kan utföra. Hur denna samverkan skulle kunna se ut samt vilka myndigheter som skulle vara aktuella för ett samarbete behöver ses över och utredas vidare.

Inom socialförvaltningen pågår ett arbete med att se över stadsdelsförvaltningarnas behov av en enhetlig uppföljningsmodell som avser att säkra god kvalitet för stadens brukare och medarbetare. Föreslagna modellen sammanlänkar resultat från uppföljningar på individ-, verksamhets- och avtalsnivå.

Socialförvaltningen föreslår att detta arbetssätt testas i en pilotstudie som fokuserar på HVB-placeringar, till följd av den granskning som IVO utfört på uppdrag av regeringen som synliggjort omfattande brister inom HVB och stödboenden. Uppföljning på dessa tre nivåer enligt den föreslagna modellen syftar till att säkerställa att skattemedel förvaltas på ett resurseffektivt sätt och kan anses vara en del i arbetet för att motverka välfärdsbrott.

Föreningsstöd

På socialförvaltningen handläggs föreningsbidrag som beslutas genom socialnämndens organisations- och föreningsutskott (OFU) och genom delegationsbeslut. De bidragsformer som finns är tidsbegränsat bidrag och verksamhetsbidrag. En förening som inte tidigare beviljats bidrag från OFU kan enbart ansöka om tidsbegränsat bidrag. Bidraget kan beviljas för en sammanhängande period om högst två år. Bidraget kan därefter förlängas till närmaste årsskifte om förvaltningen bedömer att verksamheten ska prövas för verksamhetsbidrag. Verksamhetsbidrag kan enbart sökas av en förening som tidigare beviljats tidsbegränsat bidrag under en sammanhängande period om minst två år. Bidraget betraktas som långsiktigt och avser ett, två eller tre kalenderår. Bidraget är

utformat för att underlätta kontinuitet och långsiktighet i föreningarnas planering.

Ansökningar från ideella föreningar utreds och förslag till beslut tas fram inför sammanträde i OFU. Föreningar som har beviljats bidrag följs upp löpande genom besök samt genom uppföljning av redovisningar och reviderade budgetar. Bidragen ska gå till verksamheter som riktar sig till målgrupper inom nämndens ansvarsområde som är stadsövergripande och kompletterar stadens egna och upphandlade verksamheter. Verksamheterna ska även bedrivas med god kvalitet och till rimliga kostnader. För att säkerställa dessa krav följer handläggningen nämndens riktlinjer för bidrag till ideella föreningar och stadens övriga riktlinjer och policys.

Den 31 maj 2021 beslutade kommunfullmäktige om stadsövergripande riktlinjer avseende demokrativillkor för förenings- och kulturstöd. Riktlinjerna syftar till att säkerställa att bidrag inte ges till föreningar eller organisationer som har en verksamhet som står i strid med samhällets grundläggande värderingar om respekt för alla människors lika värde och enskildas grundläggande fri- och rättigheter. Av dessa riktlinjer framgår bland annat det ansvar som en förening har för de personer som föreningen ger utrymme för inom ramen för sin verksamhet, exempelvis en inbjuden talare eller föreläsare vid en sammankomst. Om föreningen känner till att en föreläsare agerat på ett sätt som är i strid med demokrativillkoret och ändå bjuder in föreläsaren anses föreningen agera på motsvarande sätt som föreläsaren och föreningen uppfyller dessa fall inte villkoret för bidrag.

Krav på föreningen

Huvudregeln är att bidrag från nämnden kan sökas av ideella föreningar. Stiftelser kan efter en prövning av förvaltningen i vissa fall godkännas för att söka bidrag. För att godkännas ska stiftelsen redovisa sin ekonomi och verksamhet öppet, lämna de uppgifter som förvaltningen efterfrågar samt i övrigt leva upp till förutsättningarna för att söka bidrag.

För att kunna söka bidrag ska föreningen ha varit registrerad hos Skatteverket i minst två år. Föreningen ska ha haft en aktiv och dokumenterad verksamhet under denna tid. För att kunna söka bidrag ska föreningen:

- Ta ställning och verka för demokratin som samhällssystem, jämställdhet, mångfald och alla människors lika värde.
- Ta avstånd från våldsbejakande uttryck och åsikter.
- Inte samverka med, eller anlita, organisationer eller personer som uttrycker åsikter i strid med ovanstående två punkter.
- Verka för likabehandling och aktivt motverka all form av diskriminering, mobbning, kränkande behandling och kriminell verksamhet.
- Ha en demokratisk struktur där medlemmarna får komma till tals.
- Erbjudna brukare och deltagare möjlighet till inflytande över, och att lämna synpunkter på, verksamheten.
- Ha upprättat stadgar och vara icke vinstdrivande.
- Ha en ordnad ekonomi och inte befinna sig på obestånd.
- Ha ett bankgiro eller plusgiro registrerat i föreningens namn.
- Följa lagar och föreskrifter.
- Ha rutiner för att undvika jäv vid beslutsfattande.
- Ha följt riktlinjerna om de tidigare fått bidrag från OFU.

Om föreningen bedöms uppfylla kraven kan de ansöka om föreningsbidrag, om inte så avvisas föreningens förfrågan. När ansökan är inkommen bedöms den utifrån krav i nämndens riktlinjer. Förvaltningen gör en samlad bedömning av hur verksamheten uppfyller kraven.

Uppföljning av föreningar och återbetalning av bidrag

Utredningen av ansökningar om verksamhetsbidrag baseras på samtliga uppgifter förvaltningen fått in via ansökan, redovisning, verksamhetsbesök, dialog med föreningen och andra uppgifter. En förening som har beviljats bidrag ska lämna en redovisning efter varje bidragsår. För tidsbegränsade bidrag ska även en redovisning lämnas vid varje halvårsskifte.

Om förvaltningen får en indikation om att en förening inte uppfyller kraven finns möjligheter att tillfälligt hålla inne utbetalning av bidrag medan uppgifterna utreds. Om utredningen fastställer att föreningen brutit mot riktlinjerna finns möjlighet att hålla inne, stoppa samt återkräva bidrag. Det kan exempelvis handla om situationer där företrädare för föreningen uttrycker åsikter i strid med demokrati, jämställdhet, mångfald eller alla människors lika värde, situationer där företrädare för föreningen ger uttryck för våldsbejakande åsikter, situationer där diskriminering eller kränkande behandling förekommer i föreningen eller om föreningen har lämnat felaktiga eller bristfälliga uppgifter i sin redovisning.

Återbetalning kan även bli aktuellt om pengarna inte förbrukats under den period bidraget avser. Vid misstanke om brott ska polisanmälan övervägas.

Utvecklingsområden och förslag på aktiviteter under perioden för handlingsplanen

Socialförvaltningen bedömer att tillräckliga rutiner finns för att följa upp och säkra att nämndens riktlinjer för bidrag till ideella föreningar följs. Då man inte särskilt arbetat med frågan om välfärdsbrott och felaktiga utbetalningar gällande föreningsbidrag kan det finnas behov av utveckling inom detta område. Några förslag att titta närmare på kan vara att ta för vana att genomföra sökningar för att upptäcka utbetalningar till samma förening från flera förvaltningar inom staden, att regelmässigt kontrollera att uppgivet bank- eller plusgirokonto tillhör rätt organisation samt att undersöka möjligheten till att kontrollera belastningsregister för nyckelpersoner i föreningen, som till exempel dess ordförande, kassör och verksamhetsledare.

Socialförvaltningen ingår i samverkan med andra förvaltningar inom staden som har föreningsbidrag, där det bland annat finns möjlighet att stämma av med varandra vid tveksamheter. Denna interna samverkan inom staden kan utvecklas såväl som extern samverkan med andra bidragsgivande myndigheter som Socialstyrelsen, Arvsfonden, Region Stockholm och MUCF.

Underrättelseskyldighet

Ett sätt att förhindra felaktiga utbetalningar och andra oegentligheter inom välfärdssystemen är att olika myndigheter och instanser meddelar varandra vid kännedom om sådana händelser.

Om det finns anledning att anta att Försäkringskassan, Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, CSN, Arbetsförmedlingen, en kommun eller en arbetslöshetskassa betalar ut en ekonomisk förmån på felaktiga grunder eller med ett för högt belopp så ska den som upptäcker detta meddela den berörda utbetalande myndigheten.

Det här framgår av lagen om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen¹⁸ och sedan den 1 januari 2020 är också kommunen skyldig att lämna dessa underrättelser. Lagstiftningen är tvingande och kommunen är skyldig att anmäla

---

¹⁸ [Lag \(2008:206\) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen](#)

misstänkta felaktiga utbetalningar till den utbetalande myndighet som berörs.

Från och med den 18 juni 2021 omfattas kommunens socialtjänst av ytterligare en underrättelseskyldighet, som innebär att det föreligger skyldighet att underrätta Skatteverket om de fall där det kan antas att en uppgift i folkbokföringen är oriktig eller ofullständig. Skyldigheten regleras i folkbokföringslagen.¹⁹

Utvecklingsområden och förslag på aktiviteter under perioden för handlingsplanen

Lagstiftningen som medger att kommun och socialtjänst omfattas av ovan nämnda underrättelseskyldigheter har nyligen införts. Socialförvaltningen har tillsammans med stadens juridiska avdelning tagit fram information och processbeskrivningar vars syfte är att säkerställa att samtliga medarbetare känner till sina underrättelseskyldigheter och dokumenten ska även ge vägledning i när underrättelser ska lämnas och på vilket sätt. Det kan vara värdefullt att på arbetsplatsen regelbundet gå igenom dessa dokument och även problematisera kring vad underrättelseskyldigheten innebär och vid vilka tillfällen den aktualiseras i den egna verksamheten.

Individärenden

Socialtjänstens mål och lagens intention regleras i socialtjänstlagens portalparagraf. Målet är att den enskilde ska kunna leva ett självständigt liv, och inriktningen för arbetet ska vara att frigöra och utveckla individens egna resurser. I denna handlingsplan används ekonomiskt bistånd och personlig assistans som belysande exempel, men även andra delar av socialtjänstens verksamhet kan påverkas av välfärdsbrottslighet.

Ekonomiskt bistånd

Socialtjänstens huvudsakliga uppgift inom ekonomiskt bistånd är att bidra till att hitta lösningar på människors försörjningsproblem med fokus på att den enskilde långsiktigt ska kunna försörja sig själv och leva ett självständigt liv. Under tiden prövas rätten till ekonomiskt bistånd.

Socialtjänsten ska genom dialog med den sökande, individuella bedömningar och noggrannhet i handläggningen verka för att ekonomiskt bistånd så långt som möjligt betalas ut på rättssäkra och korrekta grunder. Om fel ändå uppstår är målsättningen att staden

---

¹⁹ [Folkbokföringslag \(1991:481\)](#)

ska få tillbaka de felaktigt utbetalda pengarna samt att förhindra att bistånd fortsatt betalas ut på felaktiga grunder. Alla handläggare har en skyldighet att uppmärksamma felaktigheter och indikera att en utredning av felaktiga utbetalningar ska inledas. Samtliga stadsdelsförvaltningar har utredare som arbetar med att utreda felaktiga utbetalningar och alla misstänkta bidragsbrott polisanmäls enligt bidragsbrottslagen.²⁰

Att arbeta nära människor i frågor som har stor påverkan på en individs ekonomi och livssituation kan innebära en risk för otillåten påverkan på medarbetare. Människor som riskerar att nekas bistånd till sina basala behov som mat och tak över huvudet kan bli desperata, vilket kan leda till hot, våld, skadegörelse eller skällsord. Det kan vara personer som handlar i affekt där reaktionen är snabbt övergående, men det kan också handla om hot, utpressning eller erbjudande om olika tjänster för att få handläggaren att ändra sitt beslut. Det kan också handla om juridiska ombud som agerar på ett mycket offensivt och ibland aggressivt sätt gentemot socialtjänstens medarbetare.

Utvecklingsområden och förslag på aktiviteter under perioden för handlingsplanen

Inom ramen för arbetet med stadens handlingsplan för en förbättrad arbetssituation för socialsekreterare och biståndshandläggare²¹ arbetar socialförvaltningen med att sprida kunskap om metoder för att förebygga och hantera hot, våld och otillåten påverkan.

På arbetsplatserna är det viktigt att uppmuntra återkommande diskussioner kring vilka olika former av otillåten påverkan som förekommer, hur dessa kan ta sig uttryck i just denna verksamhet och hur man genom exempelvis bemötande kan minska risken för påverkansförsök. Diskussionerna kan till exempel äga rum vid arbetsplatsträffar.

Mentorskap och handledning kan vara sätt att öka medvetenheten om problematiken. Det är viktigt att sprida kunskaper från de erfarna medarbetarna till de nyanställda. Medarbetare kan lära av varandra gällande till exempel hur negativa beslut kan förmedlas och hur man sätter gränser i samtal med klienter.

---

²⁰ [Bidragsbrottslagen \(2007:612\)](#)

²¹ [Stockholms stads handlingsplan för förbättrad arbetssituation för socialsekreterare och biståndshandläggare 2019-2022](#)

Personlig assistans

Rätten till personlig assistans regleras i 9 § 2 LSS²². Genom insatsen har personer som har stora hjälpbehov av personlig karaktär möjlighet att erhålla ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer. Kommunen ansvarar för personlig assistans enligt LSS i de fall den enskildes grundläggande behov inte överstiger i genomsnitt 20 timmar per vecka samt för tillfälliga behov av utökad assistans. Försäkringskassan ansvarar för assistansersättning för personlig assistans i de fall den enskildes grundläggande behov överstiger i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka.

Kommunens ansvar

Kommunen har ett basansvar för insatsen, vilket enligt förarbetena²³ bland annat innebär att kommunen alltid ska stå beredd att antingen anordna personlig assistans eller att ge ekonomiskt bidrag till skäliga kostnader för att enskilda ska kunna ordna insatsen på annat sätt än genom kommunen. Kommunen är även skyldig att på den enskildes begäran anordna personlig assistans i de fall den enskilde erhållit assistansersättning av Försäkringskassan. I kommunens ansvar ingår vidare att utföra assistans eller lämna ekonomiskt stöd för tillfälliga behov av utökad assistans som inte täcks av beviljade assistanstimmar från Försäkringskassan. En person kan exempelvis tillfälligt behöva särskild eller utökad hjälp under en semesterresa. I kommunens basansvar ingår också att på den enskildes begäran anordna personlig assistans vid tillfälliga utökningar som beror på ordinarie assistents sjukdom.²⁴

Utformning av personlig assistans

Personlig assistans enligt LSS ska utformas på ett sådant sätt att den enskilde har stort inflytande över hur stödet ska ges. Den enskilde kan välja mellan att kommunen utför den personliga assistansen eller att få ekonomiskt bidrag till skälig kostnad och själv vara arbetsgivare eller anlita en annan fristående anordnare som exempelvis ett kooperativ eller en enskild utförare.

Till skillnad från andra insatser som ges med stöd av LSS är det den enskilde själv som tecknar avtal med anordnaren om att utföra den personliga assistansen. Assistansanordnare kan exempelvis vara fristående juridiska personer såsom handelsbolag, aktiebolag eller ekonomiska föreningar.

---

²² [Lag \(1993:387\) om stöd och service till vissa funktionshindrade](#)

²³ [Regeringens proposition 1992/93:159](#)

²⁴ [Riktlinjer för handläggning av insatser enligt SoL och LSS till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning, antagna av KS april 2002, reviderade av KF februari 2012](#)

År 2020 hade 288 personer i Stockholms stad verkställda beslut om personlig assistans enligt LSS, varav 130 var kvinnor och 158 var män. Antal beslut om personlig assistans skiljer sig åt mellan stadsdelsförvaltningarna.

Krav för att få bedriva personlig assistans

För att ett företag ska få tillstånd att bedriva personlig assistans krävs att den som söker tillstånd kan visa att ägare och ledning har tillräcklig kunskap och erfarenhet. Företagets företrädare ska kunna visa att de sammantaget har kunskaper om vilka krav som ställs enligt LSS och annan relevant lagstiftning. IVO gör en lämplighetsprövning av bland annat ägare och ledning.

Tillståndet är inte geografiskt begränsat och tillståndet att bedriva personlig assistans gäller för den juridiska personen (oftast företaget) och inte specifika utförarenheter. Det innebär att varje företag endast behöver ett tillstånd för personlig assistans och kan använda detta tillstånd för att bedriva flera assistansverksamheter i olika kommuner. Det finns inga föreskrifter som ställer krav på föreståndarens kompetens eller lämplighet, däremot gäller det generella kravet att personalen ska ha den kompetens som behövs för uppdraget.²⁵

Om en kommun får kännedom om ett företag som kan antas vara olämpligt att bedriva personlig assistans ska kommunen anmäla detta till IVO.

Regeringen föreslog i en proposition²⁶ som överlämnades till riksdagen i juni 2021 lagändringar som ska ge Försäkringskassan och kommunerna lagstöd för att neka en assistansberättigad utbetalning av ersättning för personlig assistans som utförts inom en yrkesmässig verksamhet utan tillstånd enligt LSS. Regeringen föreslår även ändringar som medför skyldigheter för Försäkringskassan och kommunerna att informera IVO när en enskild kan antas bedriva verksamhet för personlig assistans utan tillstånd. IVO ges också tydligare möjligheter att begära in information i tillsynsärenden. Enligt en ny bestämmelse i förordningen om stöd och service till vissa funktionshindrade ska IVO informera Försäkringskassan och berörda kommuner när myndigheten har återkallat ett tillstånd eller tillfälligt förbjudit ett assistansbolag att verka. På så sätt får Försäkringskassan och kommunerna förutsättningar att snabbt agera när ett tillstånd dras in. De föreslagna förändringarna har antagits och lagändringarna har trätt i kraft den 1 november 2021.

---

²⁵ <https://www.ivo.se/tillstand/sol-och-lss-tillstand/personlig-assistans/>

²⁶ [Prop. 2020/21:205](#)

Ersättning för utförd personlig assistans

I Stockholms stad beräknas ersättningen för personlig assistans efter det timbelopp som gäller för statlig assistansersättning enligt 51 kap. SFB²⁷ som regeringen fastställer varje år. Ersättningen betalas ut månadsvis och av stadens riktlinjer²⁸ framgår att ersättningsbeloppet ska baseras på antal timmar angivna i beslutet. Timmarna ska avräknas månadsvis mot förbrukade timmar, och den enskilde eller dennes företrädare samt den personliga assistenten ska båda godkänna tidredovisningen.

Vad gäller denna tidredovisning i Stockholms stad finns det i dagsläget varken en enhetlig blankett att fylla i eller ett elektroniskt system som assistansanordnarna kan använda sig av för att rapportera in utförda timmar.

Återbetalning av ekonomiskt stöd för personlig assistans

Kommunen får, enligt 12 § LSS, besluta om återbetalning av ekonomiskt stöd om den som erhållit stödet eller hans eller hennes ställföreträdare genom att lämna oriktiga uppgifter eller på annat sätt har förorsakat att det ekonomiska stödet har lämnats felaktigt eller med för högt belopp. Detsamma gäller om det ekonomiska stödet annars har lämnats felaktigt eller med ett för högt belopp och den som erhållit stödet eller hans eller hennes ställföreträdare skäligen borde ha insett detta.

Fusk och oegentligheter inom den personliga assistansen

Brå beskriver i en rapport²⁹ att delar av välfärdssektorn – nämligen personlig assistans och hemtjänst – räknas till riskbranscherna för ekonomisk brottslighet. Av IVO:s rapport *Förslag till åtgärder gällande oseriösa assistansanordnare*³⁰ framgår att det enligt uppgift från Försäkringskassan inte finns några fastslagna siffror på antalet assistansanordnare som bedriver oseriös eller kriminell verksamhet, och att mörkertalet är stort. Under perioden januari till oktober 2020 gjorde Försäkringskassan nästan 200 polisanmälningar och ställde återkrav eller begärde skadestånd om drygt 310 miljoner kronor rörande assistansersättning. Enligt Försäkringskassan fortsätter impulserna och anmälningar till myndigheten om felaktigt användande av assistansersättning att öka.

Assistansbedrägerier är generellt sett svåra att utreda, menar Åklagarmyndigheten. För att kunna bevisa brott behövs ofta

---

²⁷ [Socialförsäkringsbalk \(2010:110\)](#)

²⁸ [Riktlinjer för handläggning av insatser enligt SoL och LSS till barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning, antagna av KS april 2002, reviderade av KF februari 2012](#)

²⁹ [Intyget som dörröppnare till välfärdssystemet, Brottsförebyggande rådet, 2015](#)

³⁰ [Förslag till åtgärder gällande oseriösa assistansanordnare, IVO, 2020](#)

resurskrävande åtgärder som spaning, telefonavlyssning och omfattande ekonomiska analyser. Detta gör att ärendena är mycket tids- och resurskrävande. Enligt åklagarmyndigheten kan två typer av assistansbedrägerier urskiljas:

- ”Simulantfallet” där brukaren (den som får assistansersättning) överdriver eller låtsas ha ett hjälpbehov och funktionshinder.
- ”Utnyttjandefallet” där brukaren i regel har ett reellt funktionshinder och ett hjälpbehov, men används som ett brottsverktyg för att få assistansersättning. Detta möjliggörs genom att brukaren inte får den assistans som denne har rätt till samtidigt som t.ex. assistansanordnaren med hjälp av osanna eller falska assistansräkningar och tidsredovisningar vilseleder Försäkringskassan att felaktigt betala ut stora summor assistansersättning.

I augusti i år dömdes 18 personer av Göteborgs tingsrätt. De tilltalade hade tillsammans och med hjälp av ett assistansbolag begått grova bedrägerier och grova bidragsbrott mot Försäkringskassan och Göteborgs stad.

Brottsligheten pågick under åren 2012–2020 och totalt betalades över 40 miljoner kronor ut från Försäkringskassan och Göteborgs stad. De fyra brukare som utbetalningarna avsåg har överdrivit sina behov och vilselett Göteborgs stad och Försäkringskassan att bevilja ersättning för personlig assistans, trots att de inte har haft behov av den. Den ersättning som betalats ut har istället använts till huvudmännens levnadskostnader, konsumtion och privata investeringar. En mindre del har också gått till medgärningsmän och till svarta löner till en del av de personer som uppträtt som assistenter men som utfört andra arbetsuppgifter än sådana som omfattas av rätten till personlig assistans. Dessa personer har i stor utsträckning varit fattiga personer från bland annat Rumänien som har lockats till Sverige i förhoppning om att få uppehålls- och arbetstillstånd. De har sedan fått arbeta med diverse tjänsteuppgifter för huvudmännen för låga svarta löner plus mat och husrum. Av de 22 personer som åtalades i målet dömdes 14 personer till fängelse i mellan tio månader till sju år och sex månader. Fyra personer dömdes till villkorlig dom och böter och fyra frikändes. De dömda ska betala stora belopp i skadestånd till Försäkringskassan och Göteborgs stad³¹.

Utvecklingsområden och förslag på aktiviteter under perioden för handlingsplanen

Arbetet med att upptäcka och utreda felaktigheter och misstänkt fusk inom personlig assistans ligger idag på varje enskild

---

³¹ <https://www.domstol.se/nyheter/2021/08/dom-i-malet-rorande-grova-bedragier-och-grova-bidragsbrott-avseende-assistansersattning/>

stadsdelsförvaltning och det saknas gemensamma rutiner för hur detta arbete kan utformas och genomföras. Det finns behov av att från stadsövergripande nivå arbeta fram en gemensam vägledning med sådana rutiner.

Inom Stockholms stad finns även behov av att se över vilka befogenheter kommunen har att kontrollera och utreda eventuellt felaktiga utbetalningar inom den personliga assistansen. De rättsliga förutsättningarna för kontroll behöver definieras och beskrivas utifrån tillämplig lagstiftning samt Socialstyrelsens och IVO:s bedömningar. Det finns även behov av att se över möjligheter att hantera personuppgifter i detta syfte. Vidare finns behov av att se över möjligheten att i likhet med Försäkringskassan ha en funktion för att ta emot impulser från andra myndigheter och medborgare. Det finns även behov av att se över hur samverkan med andra myndigheter såsom IVO, Försäkringskassan, Polismyndigheten, Migrationsverket med flera kan förbättras på en stadsövergripande nivå.

När det gäller tidrapporteringen uppger endast två stadsdelsförvaltningar att de begär in tidrapporter månadsvis i samtliga ärenden med beslut om personlig assistans. Ett identifierat utvecklingsområde kan därför vara att fler stadsdelsförvaltningar prövar detta arbetssätt.

På lokal nivå kan det på stadsdelsförvaltningarna även finnas behov av att föra statistik över antal anmälningar till Försäkringskassa, IVO och Polismyndigheten för att få en bild av hur vanligt förekommande denna problematik är. Det kan även finnas behov av att se över hur den egna handläggningen av personlig assistans är organiserad och om det finns behov av andra funktioner än de man har idag, till exempel avseende kontroller av misstänkta oegentligheter eller fusk.

Förra året genomförde Stadsrevisionen en granskning av stadsdelsförvaltningarnas verksamhet där de granskade den interna kontrollen vad gäller köp av personlig assistans enligt LSS utförd av externa utförare. Den sammanfattande bedömningen var att den interna kontrollen inte var helt tillräcklig och man identifierade bland annat en avsaknad av regelbundna kontroller för att säkerställa att assistansbolagen har tillstånd från IVO. Efter Stadsrevisionens granskning har samtliga stadsdelsförvaltningar infört denna typ av kontroll, men det varierar hur ofta dessa kontroller genomförs. Vidare finns inte något register att tillgå där förvaltningarna själva kan göra en sådan kontroll utan varje stadsdel

behöver kontakta IVO per telefon eller e-post för att få informationen. Ett utvecklingsområde kan därmed vara att på stadsövergripande nivå undersöka hur dessa kontroller skulle kunna förenklas.

Tillsyn och tillstånd

Tillståndsenheten vid socialförvaltningen bereder ansökningar från stadens restauranger om serveringstillstånd för alkohol och från stadens butiker för försäljningstillstånd för tobak. Enheten ansvarar också för tillsyn av restauranger och butiker som beviljats serverings- eller försäljningstillstånd samt för tillsyn av e-cigarett, folköl och vissa receptfria läkemedel. Tillståndsutskottet beslutar om nya serveringstillstånd och fattar även beslut om återkallelser och varningar.

Förutom tillsyn i form av besök på serverings- och försäljningsställen bedriver tillståndsenheten också så kallad inre tillsyn. Denna sker löpande under året och består bland annat av kontroller av tillståndshavare genom bland annat kreditupplysning och remissförfarande till polisen och Skatteverket. Man arbetar löpande mot organiserad- och ekonomisk brottslighet och i samband med nyansökningar samt förändringar av ägarförhållanden görs omfattande kontroller av både personlig och ekonomisk lämplighet. Kontroller görs även avseende finansiering kring köp och försäljning av restauranger och försäljningsställen och/eller överlåtelse av aktier i tillståndshavande bolag.

När fel och brister upptäcks påbörjas en utredning. Från tillståndsenhetens sida har man möjlighet att meddela en tillståndshavare:

- en erinran vid mindre allvarliga brister,
- en varning vid allvarliga brister eller
- en återkallelse av tillståndet vid allvarliga brister, vilket kan ske även utan tidigare varning.

I enlighet med tidigare nämnd rapport från Brå där det skrivs om att tjänstemän som prövar utskänkningstillstånd anses riskera att utsättas för påverkansförsök har tillståndsenheten sedan flera år väl utarbetade rutiner, processer och kontrollfunktioner för att minimera risken för oegentligheter, påverkan och för att säkerställa att myndighetsutövningen är likvärdig för alla kunder. Jävs- och lämplighetsfrågor diskuteras kontinuerligt och tas inte bara upp på möten utan också i det dagliga arbetet, till exempel vid tillsynsplanering och ärendefördelning.

Utvecklingsområden och förslag på aktiviteter under perioden för handlingsplanen

Trots att tillståndsenhetens arbete inte direkt faller inom ramen för arbete med välfärdsfrågor återfinns information i tillståndsenhetens utredningar som har koppling till välfärdsfrågor. I utredningarna framkommer till exempel information om människors ekonomi, personliga relationer och arbetsförmåga. Sådan information skulle kunna vara av intresse för socialtjänsten eller andra myndigheter, och möjligheterna till samverkan och utbyte av information bör undersökas.

Samverkan

Inom socialtjänsten gäller sekretess för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående lider men enligt offentlighets- och sekretesslagstiftningen.³²

För att effektivt kunna motverka brottslighet i välfärden är en fungerande samverkan mellan stadens förvaltningar och bolag samt andra myndigheter en viktig förutsättning. En svårighet som föreligger i arbetet med att motverka välfärdsbrottslighet är att olika myndigheter hanterar samma ärenden, men saknar tillgång till varandras information av sekretessskäl. Ett illustrerande exempel kan vara ärenden som rör personlig assistans, där Arbetsförmedlingen utannonserar en tjänst utan att ha ansvar att bedöma behovet av rekrytering eller kandidatens lämplighet. Migrationsverket prövar och beslutar om arbetstillstånd och ska kontrollera arbetsgivarens ekonomiska förutsättningar men ansvarar inte för att bedöma rekryteringsbehovet i övrigt. Anställningen finansieras av statlig assistansersättning genom Försäkringskassan och denna rättighetslagstiftning ställer inte några krav på vem som får anlitas som personlig assistent. Dessa myndigheter hanterar samma ärenden utan att ha tillgång till varandras uppgifter.

Bevisbördan för att styrka felaktigheter och eventuella brott ligger på myndigheterna själva, som har ytterst begränsade utredningsverktyg. Till exempel Försäkringskassan kan inte göra arbetsplatsbesök utan samtycke och Migrationsverket har ingen kontrollverksamhet som möjliggör fysiska besök.

Det kan finnas behov av att på nationell nivå se över rådande lagstiftning samt att vidta åtgärder för att öka samverkan och stärka kontroller hos de berörda myndigheterna. En särskild utredare

---

³² [Offentlighets- och sekretesslag \(2009:400\)](#)

arbetar i skrivande stund på uppdrag av Finansdepartementet med att undersöka om de befintliga möjligheterna till informationsutbyte tillämpas på ett effektivt sätt och om det finns behov av utökade möjligheter till informationsutbyte. Uppdraget, som ska delredovisas den 31 januari 2022 och redovisas i sin helhet den 30 juni 2022, innebär bland annat att:

- Sammanställa de förslag som tidigare lämnats av myndigheter och utredningar gällande behovet av informationsutbyte samt kartlägga vilka uppgifter som är nödvändiga för att säkerställa korrekta beslutsunderlag för utbetalningar från våra välfärdssystem.
- Analysera berörda myndigheters behov av informationsutbyte för att kunna samverka i syfte att motverka fusk och kriminalitet.
- Göra en översyn av de regler som styr myndigheternas, kommunernas och arbetslöshetskassornas informationsutbyte för att bedöma hur detta kan utökas och effektiviseras.
- Bedöma om det finns behov av förändringar av regler avseende till exempel sekretess eller behandling av personuppgifter.

Utvecklingsområden och förslag på aktiviteter under perioden för handlingsplanen

I de fall felaktigheter och oegentligheter uppmärksammas från socialtjänstens sida är det viktigt att medarbetare följer den skyldighet som föreligger att underrätta andra myndigheter om dessa misstänkta felaktigheter. Det är viktigt att alla medarbetare känner till skyldigheten att lämna underrättelser och att det finns rutiner och arbetssätt på stadsdelsförvaltningarna som möjliggör att underrättelseskyldigheten efterlevs. Försäkringskassan håller på att ta fram ett stödmaterial som syftar till att öka antal lämnade underrättelser hos deras medarbetare och detta stödmaterial kan vara aktuellt för stadens socialtjänst att också ta del av och inspireras av.

För att öka medvetenheten om välfärdsbrottslighet skulle information om detta kunna ingå i socialförvaltningens introduktionsutbildningar för nyanställda medarbetare i stadens socialtjänst.

Avslutande reflektioner

Ett medvetet och systematiskt arbetssätt som utgår från bland annat riskbedömningar kan bidra till att förebygga och upptäcka olika former av välfärdsbrottslighet. Välfärdsbrottslighet finns inom hela välfärdssystemet, och har i denna handlingsplan särskilt uppmärksammas inom exempelvis områden som personlig assistans, vid upphandling och ingång av avtal samt vid beviljande av föreningsbidrag. Välfärdsbrott kan ta sig uttryck i felaktiga utbetalningar, korruption och otillåten påverkan. Genomtänkta rutiner för kontroll, riskbedömningar, god kunskap och medvetenhet kan i stor utsträckning bidra till att fusk och oegentligheter förebyggs eller åtminstone upptäcks tidigt. Medarbetares och chefers medvetenhet och kunskap är av största betydelse för att förebygga och upptäcka eventuella oegentligheter.

Bilaga 1

Nedan presenteras förslag på aktiviteter som kan genomföras under perioden för handlingsplanen.

Aktiviteter inom <i>personal och rekrytering</i>	Ansvarig för genomförande
Säkerställa att bakgrundskontroller görs vid rekrytering där det är möjligt	Samtliga stadsdelsförvaltningar och socialförvaltningen
Inventera behovet av och möjligheter till utökade bakgrundskontroller vid anställning i staden	Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor vid socialförvaltningen
Säkerställa att stöd erbjuds till alla chefer som ansvarar för rekryteringsprocessen	Samtliga stadsdelsförvaltningar och socialförvaltningen
Aktivt arbeta för att säkra alla medarbetares kunskaper om jäv, mutor och representation genom årliga dragningar, förslagsvis på arbetsplatsträffar, av hithörande riktlinjer och policydokument	Samtliga stadsdelsförvaltningar och socialförvaltningen
Inkludera information om välfärdsbrott vid socialförvaltningens introduktionsutbildning för nyanställda medarbetare inom stadens socialtjänst	Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor vid socialförvaltningen
Aktiviteter inom <i>upphandling och avtal</i>	Ansvarig för genomförande
Använda klagomålsrutinen när man upptäcker otillräckligheter inom en verksamhet som staden har ramavtal med	Samtliga stadsdelsförvaltningar och socialförvaltningen
Utreda möjligheten till att skapa och införa en stadsövergripande rutin för hur vi utreder oseriösa leverantörer	Enheten för juridik, upphandling och föreningsstöd vid socialförvaltningen
Utreda möjligheten till samverkan med andra myndigheter vad gäller upphandling och avtal	Enheten för juridik, upphandling och föreningsstöd vid socialförvaltningen
I en pilot testa införandet av en enhetlig uppföljningsmodell	Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor tillsammans med berörda stadsdelsförvaltningar
Aktiviteter inom <i>föreningsstöd</i>	Ansvarig för genomförande
Undersöka möjligheten att införa stadsövergripande rutin som	Enheten för juridik, upphandling och föreningsstöd vid socialförvaltningen

säkerställer att utbetalningar inte sker till en och samma förening från flera olika förvaltningar	
Aktiviteter inom underrättelseskyldighet	Ansvarig för genomförande
Göra stödmaterialet avseende kommunens underrättelseskyldighet känt hos alla medarbetare, genom årliga genomgångar vid arbetsplatsträffar samt stötta medarbetare i att lämna underrättelser till berörda myndigheter när lagstiftningen är tillämplig	Samtliga stadsdelsförvaltningar och socialförvaltningen
Aktiviteter inom individären den (exempelvis ekonomiskt bistånd och personlig assistans)	Ansvarig för genomförande
Synliggöra problematiken med och öka kunskapen kring otillåten påverkan genom återkommande diskussioner och temadagar	Samtliga stadsdelsförvaltningar och socialförvaltningen
Erbjuda medarbetare tillgång till mentorskap och handledning	Samtliga stadsdelsförvaltningar och socialförvaltningen
Ta fram en stadsövergripande vägledning om arbetet med att upptäcka och utreda felaktigheter och misstänkt fusk inom personlig assistans	Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor vid socialförvaltningen
Pröva arbetssättet att begära in tidrapporter varje månad i samtliga ärenden med beslut om personlig assistans	Berörda stadsdelsförvaltningar
Undersöka möjlighet att förenkla kontrollerna som görs för att säkerställa att ett assistansbolag har tillstånd från IVO	Avdelningen för stadsövergripande sociala frågor vid socialförvaltningen
Aktiviteter inom tillsyn och tillstånd	Ansvarig för genomförande
Undersöka möjligheter till utökad samverkan med stadsdelsförvaltningarna samt med andra myndigheter	Socialförvaltningen